

Oikeudenmukaisuus ja eriytetty tuloverojärjestelmä Suomessa

Vero-oikeuden tutkimuksen päivä 8.5.2026

Rufus Nordman, väitöskirjatutkija, Åbo Akademi

Agenda

1. Tutkimusaiheen esittely
2. Tutkimusmetodeista
3. Oikeudenmukaisuuden määrittelystä

Tutkimusaiheen esittely

Eriytetyn tuloverojärjestelmän oikeutuksesta

- Eriytetty tuloverojärjestelmä käyttöön vuonna 1993 → kokonaistulojen verottamisesta ansio- ja pääomatulojen erilaiseen verokohteluun
- Keskusteluissa järjestelmän oikeutuksesta korostuu usein tietty vastakkainasettelu *oikeudenmukaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden* välillä
- Oikeudenmukaisuusnäkökulmasta järjestelmää pääasiassa pidetty ongelmallisena
 - Kritiikin keskiössä mahdollisuus erisuuruiseen veroon samansuuruisista kokonaistuloista sekä progressiivisen verotuksen taustaperiaatteiden epäjohtonmukainen soveltaminen
- Tarkoituksenmukaisuusnäkökulmasta järjestelmää taas yleensä pidetty perusteltuna
 - Merkittävimpänä perusteluna *kansainvälinen kilpailukyky*, mutta tärkeinä perusteluina myös *neutraliteetti* ja *yksinkertaisuus* (inflaation huomioiminen helpolla ja kaavamaisella tavalla)

Oikeudenmukaisuusongelmien välttämättömyydestä

- Oikeutuskeskusteluista heijastuu käsitys, että oikeudenmukaisuusongelmat mielletään *välttämättöminä paheina* järjestelmän tavoitteiden toteuttamiseksi → taustalla ainakin implisiittisesti oletus, että tavoitteiden saavuttamiseksi ei ole muita keinoja
- Keinojen optimaalisuus suhteessa tavoitteisiin voidaan kuitenkin kyseenalaistaa:
 - Kv-verokilpailu: pääomatulojen saattaminen Suomen verotusvallan ulkopuolelle vaikeutunut ja verokilpailu alkanut koskea enenevässä määrin työvoimaa → missä määrin ansio- ja pääomatulojen erilainen verokohtelu enää perusteltavissa verokilpailulla?
 - Neutraliteetti: kaavamainen tapa huomioida inflaatio verokannan tasossa johtaa epäneutraaliin yli- ja alikompensatioon inflaatiosta (esim. vuokratulo vs. luovutusvoitto)
 - Yksinkertaisuus: eriyttäminen luonut tarpeen pitää ansio- ja pääomatulot erillään, mikä taas aiheuttanut monimutkaisuutta lisäävää sääntelytarvetta
- Tavoitteiden saavuttamiseksi vaihtoehtoisia, oikeudenmukaisempia keinoja?

Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

- Tutkimuksen tarkoituksena selvittää, missä määrin oikeudenmukaisuus ja eriytetyn tuloverojärjestelmän tavoitteet olisivat *yhteensovitettavissa*
- Tutkimuskysymykset
 - 1) Mitä oikeudenmukaisuusongelmia eriytyssä tuloverojärjestelmässä esiintyy?
 - 2) Missä määrin eriytetty tuloverojärjestelmä toteuttaa sen taustalla olevia tavoitteita?
 - 3) Missä määrin eriytetyn tuloverojärjestelmän oikeudenmukaisuusongelmat olisivat ratkaistavissa vaarantamatta järjestelmän tavoitteiden toteutumista?
- Idealismin ja realismin yhdistäminen
 - Ideaalina oikeudenmukaisuus, mutta huomioidaan myös poliittiset realiteetit järjestelmän tavoitteiden muodossa
 - Etuna toteutettavuus, haittapuolena oikeudenmukaisuusehdotusten epäoptimalisuus

Tutkimusmetodeista

Yleisesti tutkimuksen metodeista

- Pääasiassa veropoliittinen, joskin myös lainopillisia elementtejä mukana
- Yleisesti veropoliittisesta tutkimuksesta/metodista
 - Käsitteenä hieman epämääräinen, metodiopillisesti ei yhtä jäsentynyt kuin esim. lainoppi
 - Tässä tutkimuksessa ymmärretään *verojärjestelmää koskevana sääntelyteoreettisena tutkimuksena* → mahdollista arvioida voimassaolevaa lainsäädäntöä (*de lege lata*) ja/tai tuottaa suosituksia lainsäädännön kehittämiseksi (*de lege ferenda*)
 - Edellyttää jonkun tai joidenkin arviointistandardien käyttöä, jotka yhdessä voidaan nimittää tutkimuksen *normatiiviseksi viitekehukseksi*
 - Esim. ns. hyvän verojärjestelmän ominaisuuksia usein hyödynnetty arviointistandardeina
 - Normatiivisen viitekehysten valossa arvioidaan sekä voimassaolevaa järjestelmää että kehitysehdotuksia, tavoitteena optimoida järjestelmä valitun viitekehysten valossa

Veropoliittisesta metodista tässä tutkimuksessa

- Intressinä sekä nykyisen järjestelmän arviointi että kehitysehdotusten tuottaminen
- Tutkimuksessa sovellettava normatiivinen viitekehys
 - Oikeudenmukaisuus toimii pääasiallisena arviointistandardina ja ideaalina → kehitysehdotusten pääasiallinen tarkoitus lisätä oikeudenmukaisuutta
 - Eriytetyn tuloverojärjestelmän tavoitteet toimivat rajoittavina ehtoina kehitysehdotuksille → ehdotukset oikeudenmukaisuuden parantamiseksi eivät saa johtaa tarkoituksenmukaisuudeltaan heikompaan järjestelmään
- Kehitysehdotusten muotoilusta
 - Kehitysehdotusten muotoilussa inspiraatiota haetaan sekä kirjallisuudessa esitetyistä veromalleista että ulkomaisista sääntelyratkaisuksista → miten hyvin ratkaisut istuisivat tutkimuksessa sovellettavaan normatiiviseen viitekehukseen?

Oikeudenmukaisuuden määrittelystä

Oikeudenmukaisuuden määrittelyn lähtökohdat

- Oikeudenmukaisuus sinänsä vakiintunut yhtenä hyvän verojärjestelmän ominaisuuksina → sisällöltään kuitenkin tulkinnanvarainen, joten sisältö on tutkimuksessa määriteltävä
- Lähtökohtana horisontaalisen ja vertikaalisen oikeudenmukaisuuden käsitteet
 - Perusmuodoissaan: samanlaisia tilanteita kohdeltava samalla tavalla ja erilaisia eri tavalla
- Ei perusmuodoissaan sovellu arviointistandardeiksi
 - Jättävät avoimeksi, miten tilanteiden samankaltaisuus on arvioitava ja missä määrin erilaisten tilanteiden kohtelun on poikettava toisistaan
 - Tarkentaminen edellyttää kahteen kysymykseen vastaamista:
 1. Mitä olosuhteita on pidettävä moraalisesti relevantteina arvioitaessa tilanteiden samankaltaisuutta?
 2. Missä määrin erilaisten tilanteiden verokohtelun tulisi poiketa toisistaan?

Verotuksen oikeudenmukaisuusperiaatteista

- Verotuksessa kehitetyt oikeudenmukaisuusperiaatteita tarjoavat tarkempia vastauksia
 - Etuperiaate: verotus suhteutettava julkisista palveluista saatavaan etuun
 - Uhriperiaatteet: verotus suhteutettava verotuksesta aiheutuvaan uhraukseen
 - Veronmaksukykyisyysperiaate: verotus suhteutettava veronmaksukykyyn
 - Sosiaalipoliittinen verotusperiaate: verotusta käytettävä tulojen tasaamiseen
- Ei sellaisenaan sovellu arviointikriteereinä avoimuutensa johdosta
 - Ongelmana erit. kvantifiointi: miten etu/uhraus/veronmaksukykyisyys mitataan tai minkälaiseen tulonjakoon tähdätään?
 - Toimivat enemmän *normatiivisina lähtökohtina* verolainsäädännön muotoilussa → periaatteiden tarkempi sisältö määräytyy kussakin verojärjestelmässä erikseen, kun lainsäädäntöratkaisuja *oikeutetaan* tietyn oikeudenmukaisuusperiaatteen valossa, edellyttää periaatteen tulkintaa

Oikeudenmukaisuuden määrittely tässä tutkimuksessa

- Ei oteta tietty periaate annettuna, vaan selvitetään mikä tai mitkä periaatteet ovat Suomen tuloverojärjestelmän taustalla ja miten niiden sisältö on muotoutunut järjestelmän sisällä
 - Tarkoituksena selvittää Suomen tuloverojärjestelmän oikeudenmukaisuusperusta → tarkastellaan analysoimalla millä oikeudenmukaisuusperiaatteilla veronormeja on *oikeutettu*
 - Hypoteesina veronmaksukykyisyysperiaatteen asema perusperiaatteena; mielenkiinnon kohteena erit. miten veronmaksukykyisyyden käsite ymmärretty osana periaatetta
 - Tämän lisäksi viitteitä uhriperiaatteiden ja sosiaalipoliittisen verotusperiaatteen vaikutuksesta; toimivatko kilpailevina vai täydentävinä suhteessa toisiinsa ja veronmaksukykyisyysperiaatteeseen?
- Miksi tämä lähestymistapa?
 - Oikeudenmukaisuus ei määriteltävissä objektiivisesti; legitimitettiinäkökulmasta voidaan kuitenkin edellyttää järjestelmän *sisäistä johdonmukaisuutta* suhteessa arvoperustaansa
 - Tavoitellaan sellaista oikeudenmukaisuutta, joka omaksuttu järjestelmän arvoperustaksi

Kiitos!

Tutkimuksen rahoittajat:

